

УДК 796. 56 : 796. 093. 426

ДИНАМІКА РЕЗУЛЬТАТІВ СПОРТСМЕНІВ УКРАЇНИ ЗІ СПОРТИВНОГО ОРІЄНТУВАННЯ НА ЧЕМПІОНАТАХ СВІТУ 2007-2010 РОКІВ

Мар'ян ПІТИН, Анастасія ЛІТВІНОВА

Львівський державний університет фізичної культури

Анотація. У роботі було проаналізовано динаміку результатів спортсменів України зі спортивного орієнтування на чемпіонатах світу 2007 – 2010 років. Засвідчено стабільність позицій, що передбачають вищий за середній рівень, тобто 5 – 15 позицій в підсумковому рейтингу змагань, та наявність резервів поліпшення результатів як спортсменів України, так і команди у світовому рейтингу. Визначено, що тільки п'ять спортсменів України перебувають у «ТОП – 100» світового рейтингу.

Ключові слова: спортивне орієнтування, результат, спортсмени України, чемпіонат світу.

Постановка проблеми. Спортивне орієнтування – це вид спорту, де учасники за допомогою мапи та компасу проходять дистанцію і роблять позначку на контрольних пунктах (КП), розташованих на місцевості та позначених на карті [8].

Спортивне орієнтування як вид спорту сьогодні розвивається в понад 70-ти країнах. Розвитком цього спорту займається Міжнародна федерація спортивного орієнтування (IOF), членом якої від 1992 року є Україна [10, 12].

Ефективність розвитку виду спорту значною мірою регламентується результатами виступів спортсменів на змаганнях різного рівня. Враховуючи, що орієнтування як вид спорту поки не введено до програми Ігор Олімпіад, найважливішими стартами на сьогодні є чемпіонати та кубки світу [1-5].

Проте сучасний стан розвитку спортивного орієнтування в Україні та успіхи спортсменів у науково-методичній літературі не відображено. Це формує актуальні питання вивчення виступів збірної команди України на чемпіонатах світу, що дозволить у подальшому виокремити напрямки вдосконалення систем підготовки провідних орієнтувальників України.

Аналіз останніх публікацій та досліджень. У спортивному орієнтуванні приділялась увага питанням змагальної діяльності [1]; взаємозв'язкам між результатами змагальної діяльності та показниками фізичної підготовленості [2-3], тренувальним аспектам [4], модельним показникам підготовленості спортсменів-орієнтувальників [2, 3, 5, 11].

Зв'язок роботи з науковими темами та планами. Дослідження виконане згідно з темою: 2.1.15.8.п «Удосконалення структури змагальної діяльності спортсменів у циклічних видах спорту» Зведеного плану науково-дослідницької роботи у сфері фізичної культури і спорту на 2006 – 2010 роки Міністерства сім'ї, молоді та спорту України.

Мета роботи – визначити напрями вдосконалення системи підготовки з врахуванням динаміки виступів українських спортсменів на чемпіонатах світу за період 2007 – 2010 років у спортивному орієнтуванні.

Завдання дослідження.

1. Проаналізувати результати виступу українських спортсменів на Чемпіонатах світу 2007 – 2010 років зі спортивного орієнтування.

2. Визначити динаміку результатів українських спортсменів-орієнтувальників на Чемпіонатах світу 2007 – 2010 роки.

Методи дослідження. Теоретичний аналіз та узагальнення даних науково-методичної літератури, порівняння, документальний метод (вивчення протоколів змагань) та методи математичної статистики.

Виклад основного матеріалу. В спортивному орієнтуванні виокремлюють змагання на таких дистанціях [8; 9]:

1. Марафонські дистанції – від 12 км до 30 км (за цими дистанціями проводяться окремі змагання).

2. Довгі дистанції – від 7 км до 25 км.
3. Середні дистанції – від 4 км до 15 км.
4. Короткі дистанції – від 1,5 км до 3 км.

Змагання проводяться в різних вікових групах. Особливу увагу приділяють змаганням вікових груп 16 – 18, 20 – 21, 21 і більше років (серед чоловіків і жінок) є відбірковими відповідно до юніорської та національної збірної команди України. Таким чином на цих змаганнях встановлюється складність дистанцій наближена до дистанцій на чемпіонатах Європи, чемпіонатах світу. Щодо інших вікових груп, то складність залежить від можливостей і підготовленості спортсменів певного віку. Проте у світовій практиці змагання проводяться в таких вікових групах 10 – 12, 12 – 14, 14 – 16, 16 – 18, 18 – 20 років серед чоловіків і жінок. Слід зазначити, що змагання серед дорослих проходять у групі 21Е (еліта), до якої належать спортсмени, яким виповнилося 21 і більше років.

Особливу увагу слід звернути на категорію «Ветерани». Це змагання серед чоловіків і жінок, які поділяються на категорії, починаючи з 30 років, трапляються випадки, коли учасникам виповнилося понад 90 років. Кожна вікова група виокремлюється відповідно до періоду в 5 років.

У науково-методичній літературі виокремлюють такі різновиди спортивного орієнтування [2]:

- спортивне орієнтування бігом (Foot Orienteering);
- спортивне орієнтування на велосипедах (Mountain Bike Orienteering);
- спортивне орієнтування на лижах (Ski Orienteering);
- «Трепл» – орієнтування (Trail Orienteering);
- підводне орієнтування;
- орієнтування на байдарках.

Названі різновиди спортивного орієнтування мають свої особливості щодо правил змагальної діяльності та способи її подолання. Дисципліни спортивного орієнтування різняться за структурою та змістом змагальної діяльності та вимагають диференційованого підходу до розгляду результатів. Традиційним для команди України є участь у змаганнях з орієнтування бігом.

Для дослідження було обрано період 2007 – 2010 років. Він є для нас цікавим тим, що 2007 року було проведено чемпіонат світу в Україні. Отже, можна простежити результати спортсменів України на змаганнях найвищого рівня порівняно з базовими даними 2007 року.

Аналізуючи спортивне орієнтування та особливості його розвитку, зазначимо, що перші змагання з цього виду спорту були проведені 1939 року в Ленінградській області. Збірна команда СРСР уперше брала участь у міжнародному турнірі 1965 року в Чехословаччині. Починаючи від 1967 року виступи команди за кордоном стали систематичними. Від 1965 року збірна команда СРСР брала участь у міжнародних змаганнях з орієнтування, 1967, 1970 і 1971 роках вона ставала переможцем Кубка світу і Кубка Дружби.

Після розпаду СРСР і утворення незалежної держави спортивне орієнтування в Україні, у зв'язку з настанням економічної кризи і різким зменшенням фінансування спортивних закладів, занепало. Від 1995 року наші спортсмени відновили участь у міжнародних змаганнях (так, наприклад, Ю. Омельченко був переможцем у світовому парковому турі 1996 – 2002 та срібний призером чемпіонату світу WOC 2003 року.).

Аналізуючи динаміку результатів спортсменів національної збірної України на чемпіонатах світу за останній період (2007–2010 роки), ми намагалися з'ясувати особливості стану виду спорту та конкурентноздатність наших спортсменів на міжнародній арені.

Обраний період привернув нашу увагу позитивними змінами в результатах провідних українських спортсменів.

Відзначимо, що чемпіонат світу 2007 року проходив у м. Києві (Україна). Участь у ньому взяли 43 країни світу.

У перший день змагань на коротких дистанціях наші спортсмени посіли 11 місце (Юрій Омельченко з результатом 15.30,7) та 30 місце (Павло Ушкварок з результатом 16.28,3). Не-

вдало розпочали ці змагання спортсменки України, які на короткій дистанції – 3,2 км (14 КП) не пройшли кваліфікації.

Другий день змагань проходив у Голосіївському парку. Змагання відбувались на середній дистанції: для чоловіків – 6,2 км із 17-ма контрольними пунктами та для жінок – 5,1 км із 14-ма контрольними пунктами. Наші спортсмени продемонстрували такі результати: 11 місце – Павло Ушкварок, 25 місце – Олександр Кратов (чол.) та 25 місце – Марія Спасюк. Зазначимо, що дискваліфікації зазнав Вячеслав Мухідінов [9; 11].

Третій день змагань проходив на території музею ім. Пирогова. На довгій дистанції для чоловіків – 18,2 км із 28-ма контрольними пунктами та для жінок – 11,9 км із 23-ма контрольними пунктами були продемонстровані такі результати: 5 місце посів В. Мухідінов, а один з найдосвідченіших спортсменів нашої збірної, Ю. Омельченко, зійшов з дистанції. У жінок ситуація була такою – 12 місце посіла М. Спасюк та 33 місце – Я. Тригубяк [11].

На четвертий день змагань, який проходив у Батанічному саду, наші команди, як чоловіків, так й жінок, показали досить високі результати в естафеті. Так, жінки – Ярослава Тригубяк (I етап, 6,1 км), Надія Волинська (II етап, 6,1 км), Марія Спасюк (III етап, 5,4 км) посіли 10 місце та чоловіки – Вячеслав Мухідінов (I етап, 8,6 км), Павло Ушкварок (II етап, 8,6 км), Олександр Кратов (III етап, 6,5 км) посіли 8 місце [9; 11].

Наступним етапом участі наших спортсменів у змаганнях такого рівня став чемпіонат світу 2008 року, що відбувався у м. Оломоц (Чехія) з 10 до 20 липня. Зазначимо, що на чемпіонат світу 2008 року команда України відзначилася вдалими виступами лише на короткій дистанції серед чоловіків – 11 місце посів Павло Ушкварок і 15 місце – Юрій Омельченко. На інших дистанціях не змогли показати кращих результатів порівняно із 2007 роком [11].

На нашу думку, результати українських спортсменів у подальших змаганнях слід оцінювати відповідно до зайнятих місць (табл. 1). Отже, проаналізуємо результати виступів наших спортсменів на чемпіонаті світу 2009 року, який проходив у м. Місвольд (Угорщина) 16-23 серпня та чемпіонат світу 2010 – у м. Трондхейм (Норвегія) 8-15 серпня [9; 11].

Команда України загалом та у естафетах відзначається стабільністю результатів виступів і постійністю складу команди. Проаналізувавши відмінність результатів спортсменів України та переможців за кількісними показниками, можна стверджувати, що виступи наших спортсменів мають низку відмінностей.

Зазначимо, що на чемпіонаті світу 2009 року команда України виступила краще, ніж 2008 року, але все одно наявні лише три вдалі виступи. На короткій дистанції серед чоловіків 9 місце зайняв Павло Ушкварок, в естафеті серед чоловіків – 7 місце (Павло Ушкварок, Роман Федотов, Руслан Глебов) та серед жінок – 14 місце (Анастасія Данілова, Ольга Резніченко, Ярослава Тригубяк).

Схожа ситуація спостерігалась на чемпіонаті світу 2010 року. Українська команда виступила відносно вдало, проте ці результати були певною мірою непередбачувані. Найкращі виступи були: на середній дистанції серед чоловіків – 5 місце О. Кратов; на довгій дистанції серед чоловіків – 13 місце П. Ушкварок, також в естафеті серед чоловіків Україна посіла 7 місце, а серед жінок – 11 місце. На жаль, жінки не так вдало виступили в індивідуальних дисциплінах, як чоловіки, але були стабільними та входили до тридцятки кращих.

Відзначимо, що індивідуальні виступи наших спортсменів формують сукупний рейтинг нашої збірної на міжнародній арені. Ми проаналізували динаміку рейтингу збірної команди України (рис. 1) за результатами виступів на змаганнях різного міжнародного рівня (ЧС, Кубки Світу).

Команди України (рис.1) як чоловіча, так і жіноча, не належать до лідерів у цьому виді спорту. Проте є періоди, коли наші спортсмени наближалися до десятки лідерів (2007, жін.) та належали до неї (2009, чол. та жін.). Значний спад спостерігається в рейтингу наших команд 2010 року. Незважаючи на те, що рік ще не завершений, наші чоловіки мають найнижчий показник за останні чотири роки, а жінки наблизилися до свого найгіршого показника та порівняно з 2009 роком поступилися на 12 позицій.

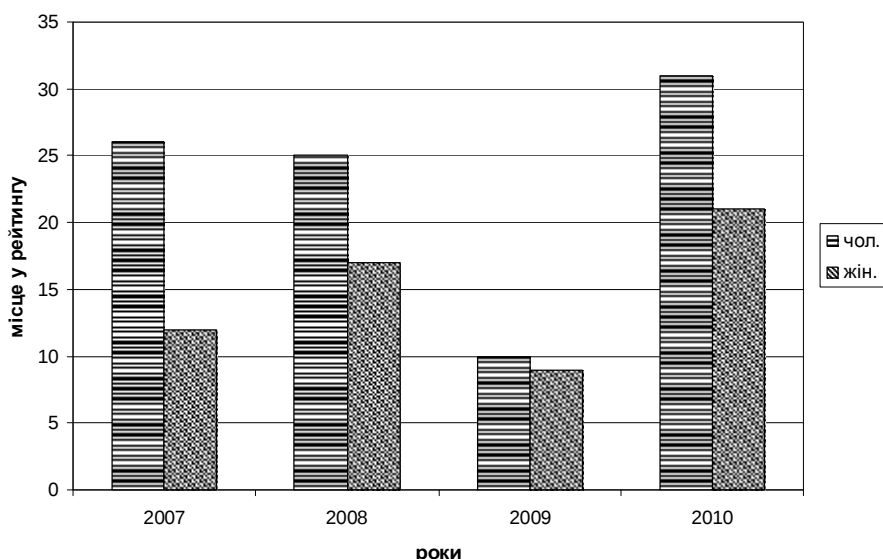

Рис. 1. Світовий рейтинг національних збірних команд України за результатами виступів на чемпіонатах і Кубках світу 2007 – 2010 років

Це, на наш погляд, пов'язано з тим, що значна кількість спортсменів нашої збірної проводять навчально-тренувальний процес без узгодження обсягів навантаження та змісту підготовки з тренерами збірної команди України. Це пов'язано з тим, що вони виступають за закордонні клуби. Клуб за який виступають спортсмени визначає стратегію підготовки, що передбачає їх спеціалізацію тільки на одному або декількох типах місцевості.

Окрім цього ті спортсмени, які перебувають в Україні, не мають змоги тренуватись у більш складних умовах [9, 11]. Тому оволодіння технікою та тактикою на більш складних типах місцевості, є ускладненим, адже передбачає тривале перебування за кордоном. Це є неможливим з урахуванням об'єктивного рівня підготовленості спортсменів та матеріально-технічного забезпечення. Таким чином, у них спостерігається брак досвіду тренування і змагання на різних типах місцевостей.

Очевидною є потреба корекції навчально-тренувального процесу висококваліфікованих спортсменів у орієнтуванні та необхідності ефективної підготовки резерву основного складу збірної команди України

За результатами виступу на міжнародних змаганнях 2010 року лише спортсменів України п'ятеро входять до провідних TOP 100 спортсменів у виді спорту (Рис. 2).

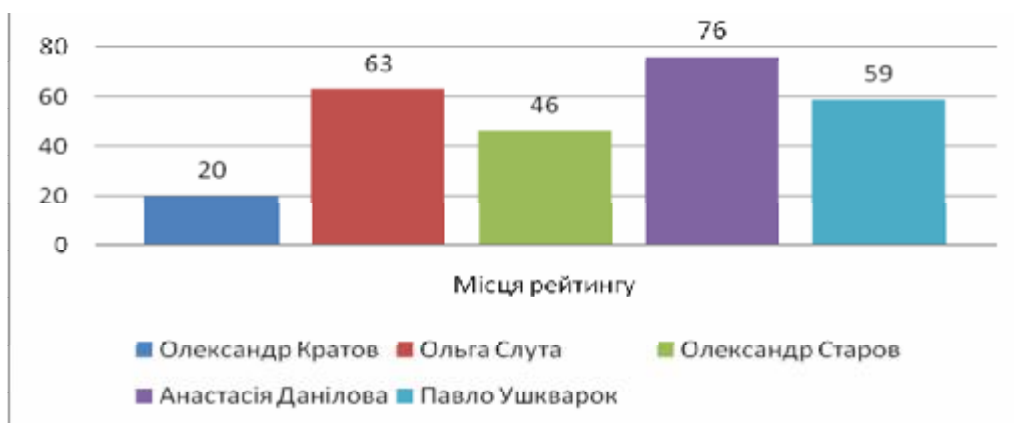

Рис. 2. Місця спортсменів національної збірної команди України у Світовому рейтингу (станом на вересень 2010 року)

Таким чином до кращої сотні спортсменів світу увійшли Олександр Кратов – 20 місце в рейтингу, який набрав 5352 залікових очок; Олександр Старов – 46 місце, 5156 залікових

очок; Павло Ушкварок – 59 місце, 5123 залікових очок; Ольга Слута – 63 місце, 4701 залікових очок та Анастасія Данілова – 76 місце, 4562 залікових очок.

Проаналізувавши результати виступів національної збірної України за 2007 – 2010 роки, можна зробити висновок про стабільність складу та результатів спортсменів збірна України.

У світовому рейтингу п'ять наших спортсменів перебувають у «ТОП – 100» світового рейтингу.

Висновки. Для результатів спортсменів України на чемпіонатах світу зі спортивного орієнтування характерна стабільність позицій (15 – 30 місця).

Проаналізувавши світовий рейтинг (як індивідуальний, так і загальний по командам), з'ясовано, що команда України як чоловіча, так і жіноча не належить до лідерів у цьому виді спорту. Проте є періоди, коли наші спортсмени наближалися до десятки лідерів (2007, жін.) та належали до неї (2009, чол. та жін.). Значний спад спостерігається в рейтингу наших команд 2010 року. Щодо індивідуального рейтингу ми побачили, що серед провідних українських спортсменів станом на 14 листопада 2010 року тільки п'ятеро належать до провідних «ТОП 100» спортсменів (3 чол. та 2 жін.) зі спортивного орієнтування.

Перспективи поліпшення результатів спортсменів України у змаганнях рівня чемпіонату світу можна вбачати в розширенні складу команди, за рахунок молодих перспективних спортсменів.

Перспективи подальших досліджень передбачають аналіз виступів та результатів спортсменів орієнтувальників у змаганнях рівня чемпіонатів та кубків Європи та України.

Список літератури

1. *Алешин В. М.* Соревнования по спортивному ориентированию: карты и дистанции / В. М. Алешин, Н. Н. Калиткин – М. : Физкультура и спорт, 1994. – 152 с.
2. *Линець М. М.* Взаємозв'язки між результатами змагальної діяльності та показниками фізичної підготовленості спортсменів-орієнтувальників / Михайло Линець, Христина Хіменес, Ірина Войтович // Молода спортивна наука України : зб. наук. праць з галузі фіз. культури і спорту. – Л., 2008. – Вип. 11, т.1. – С. 172-176
3. *Линець М. М.* Модельні характеристики фізичної підготовленості спортсменів-орієнтувальників / Михайло Линець, Христина Хіменес, Ірина Войтович // Актуальні проблеми юнацького спорту : матеріали VI Всеукр. наук. – практ. конф. – Херсон, 2008. – С. 51 - 55.
4. *Лосев А. С.* Тренировка ориентировщиков-разрядников / А. С. Лосев. – М. : Физкультура и спорт, 1984. – 112 с., ил.
5. *Огородников Б. И.* Подготовка спортсменов-ориентировщиков / Огородников Б. И., Кирчо А. Н., Крохин Л. А. – М. : Физкультура и спорт, 1978. – 112 с.
6. *Романенко О. В.* Особливості туризму та спортивного орієнтування / О. В. Романенко. – Запоріжжя: ЗДУ, 2002. – 70 с.
7. Туризм и спортивное ориентирование : [учеб. для ин-тов и тех-мов физ. культуры] / под ред. Ганапольского В. И. – М. : Физкультура и спорт, 1987. – 240 с.
8. *Тыкул В. И.* Спортивное ориентирование / В. И. Тыкул – М. : Просвещение, 1984. – 158 с.
9. <http://www.orientteering.org/crazy-orientteering.blogspot.com/>
10. <http://www.orientteering.org/orient.at.ua/publ/4-1-0-9>
11. <http://www.olimparena.org/>
12. http://www.bukovinaorient.org.ua/ru/history_ukr

**ДИНАМИКА РЕЗУЛЬТАТОВ СПОРТСМЕНОВ УКРАИНЫ
ПО СПОРТИВНОМУ ОРИЕНТИРОВАНИЮ
НА ЧЕМПИОНАТЕ МИРА 2007-2010 ГОДОВ**

Марьян ПИТЫН, Анастасия ЛИТВИНОВА

Львовский государственный университет физической культуры

Аннотация. В работе было проанализировано динамику результатов спортсменов Украины по спортивному ориентированию на Чемпионатах Мира 2007 – 2010 годов. Засвидетельствовано стабильность позиций, предусматривающих выше среднего на уровне 5-15 позиций в итоговом рейтинге соревнований, и наличие резервов улучшения позиций как спортсменов Украины, так и команды в мировом рейтинге. Определено, что только пять спортсменов Украины находятся в «ТОП-100» мирового рейтинга.

Ключевые слова: результат, спортивное ориентирование, спортсмены Украины, Чемпионат мира.

**DYNAMICS OF UKRAINE ORIENTEERING
WORLD CUP RESULTS 2007-2010**

Mar'yan PITYN, Anastasiya LITVINOVA

Lviv State University of Physical Culture

Annotation. In this paper we have analyzed the results of the dynamics of Ukrainian athletes in orienteering at the World Championships 2007-2010. Evidenced by the stability of positions that provide above-average level positions 5-15 in the final ranking of the competition and the availability of reserves to improve Ukraine's position as the athletes and teams in the world ranking. Determined that only five athletes in Ukraine are in TOP-100 world ranking.

Key words: result, sports orienteering, athletes of Ukraine, World Championship.